

Strandede hvaler

I museet ved Gram Lergrav er der en imponerende udstilling med hvalknogler, hvaltænder og endda hele hvalskelletter. Men det hele er ikke 10 millioner år gammelt og gravet frem af leret. Hvaler, der strander og dør i Danmark, kan også ende på museet i Gram.

Skæbnesvanger stranding: Denne kaskelothval strandede på Rømø 1984 og stod ikke til at redde. Skelettet ligger på museet i Gram.

📷 | Museum Sønderjylland

Kammusling

Spadestik: Jagten på hvalskeletter er gået ind.

📷 | skoleavisen

Hvalskelet.

Conus-snegl

I Sønderjylland graver de hvaler frem

En tur i lergraven i Gram er en tur ned på havbunden, der er ti millioner år gammel. Der er fundet hjaltænder, hvalknogler og endda hele hvalskelletter.

Tre næsten komplette hvalskelletter har man fundet i leret i Gram. Plus en tand på 16 centimeter, som stammer fra kæmpehajen, *Megalodon*. Og mange andre fossiler, der vidner om det rige dyreliv og ikke mindst de mange hvaler, der levede i havet i det sydlige, danske område.

Hvalerne var mindre end vore dages hvaler, og hajerne meget større.

Bardehvalerne var op til ti meter lange. Den længste nulevende bardehval er blåhvalen, der kan blive op til 30 meter.

Ler fra Sverige

Nord og øst for havet, der dækkede Sønderjylland, var hele det danske område for ti millioner år siden et landområde. Ret sumpet, lidt ligesom Floridas sumpe i dag. Der var mange floder, og de brag-

te ler fra landområderne ud i havet, hvor leret blev aflejret på bunden og relativt hurtigt dækkede havbundens døde dyr, som vi kan finde som fossiler i leret i dag. For eksempel snegle, muslinger og øresten fra torskefisk.

Med præcise undersøgelser kan videnskabsmænd fastslå, at leret stammer fra de skandinaviske fjelde og via floderne er endt i havet. De tager lerets »fingeraftryk«, som er tungmetaller, og sammenligner med prøver fra forskellige steder i Skandinavien. På den måde kan man se, at leret i Gram oprindeligt stammer fra det sydlige Sverige.

Fra fossiler til tagsten

Før i tiden var der mange lergrave i Danmark, især i Jylland. Man gravede ler og brændte det til mursten. I dag er lergraven i Gram den eneste, man kan besøge. De andre lergrave er fyldt op med vand og jord eller er helt vokset til.

Når du ser mursten på din vej gennem Sønderjylland, er der altså stor sandsynlighed for, at de stammer fra lergraven i Gram. Den gamle havbund er blevet til tag over hovedet.

Kæmpehajens død

Med tænder på 15 centimeter og en længde, der minder om en lastbil, var der ingen naturlige fjender, der truede *Megalodon*. Men klimaændringer blev dens undergang.

Ser den lille ud på dette billede, synes du? Tanden er faktisk 15 centimeter høj – og større end din knyttede hånd. Den stammer fra kæmpehajen, *Megalodon*, der var mere end dobbelt så stor som de største nulevende hajer. Den vejede op til 60 tons og havde formentlig omkring 250 tænder i kæben!

Den spiste bardehvaler, marsvin, delfiner og sæler. Formentlig også fisk, hvis der ikke var noget større i nærheden. Selv behøvede den ikke at frygte rovdyr. Den var det største og stærkeste dyr i havet, og i alle verdensdele har man fundet rester af kæmpehajen.

Kulde og mangel på byttedyr

Cirka på samme størrelse som en lastbil og ikke nogen naturlige fjender – alligevel uddøde *Megalodon* for ca. 1,5

millioner år siden. Hvordan kunne sådan en kæmpe uddø? Som du kan læse overfor i vejruddsigten, satte kulden for alvor ind for ti millioner år siden, og for ca. 1,5 millioner år siden var der blevet så koldt, at store dele af Jordens vand var bundet i store iskapper. Jordkloden stod på tærsklen til en istid.

Dermed forsvandt mange varme, lavvandede kystområder, hvor *Megalodon* opfostrede sine unger. Samtidig var megalodons byttedyr, hvalerne, meget bedre til at tilpasse sig de nye, koldere tider og kunne overleve selv i de kolde, arktiske områder, hvor *Megalodon* ikke kunne færdes og jage dem. Andre hvaler uddøde, og disse faktorer gjorde det tilsammen sværere og sværere for kæmpen at overleve.

Frygtindgydende: Megalodons gab var et stort, effektivt våben. 📷 | skoleavisen

Internet

Læs mere om det specielle Gram-ler, megalodon og hajerne i artiklen »Hvalerne i Gram« på jordihovedet.dk.

Leksikon

Barde

Barde er forstørrede hornlag i huden på ganefolderne. De tidligste bardehavler havde både tænder og korte barder.

